

ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR TALLAFUZ MALAKASINI SHAKLLANTIRISH JARAYONIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SAMARASI

Mamarajabova Zulfiya Narbayevna

Nizomiy nomidagi TDPU professori, p.f. d.

Sobirova Xayotxon Shavkatovna

Nizomiy nomidagi TDPU magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar tallafuz malakasini shakllantirish jarayonida qo'llaniluvchi pedagogik texnologiyalar tahlili berilgan. Mazkur maqolada eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar tallafuz malakasini shakllantirish jarayonida pedagogik texnologiya samarasi yoritiladi.

Tayanch so'zlar: eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar, tallafuz malakasi, pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar, interaktiv metodlar, o'quv faoliyat

Аннотация: В данной статье представлен анализ педагогических технологий, используемых в процессе формирования произношения у детей с нарушением слуха. В данной статье освещается эффективность педагогических технологий в процессе формирования произношения у детей с нарушением слуха.

Ключевые слова: слабослышащие дети, произношения, педагогические технологии, интерактивные методы, интерактивные методы, учебная деятельность.

Abstract: This article presents an analysis of pedagogical technologies used in the process of developing pronunciation in children with hearing impairments. This article highlights the effectiveness of pedagogical technologies in the process of developing pronunciation in children with hearing impairments.

Keywords: hearing-impaired children, pronunciation, pedagogical technologies, interactive methods, interactive methods, educational activities. Bugungi kunda barcha sohalar kabi ta'lim sohasi ham innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lgan o'zgarishlarni boshidan kechirmoqda. Bunday innovatsiyalar ta'limda o'quvchini komil

inson sifatida tarbiyalash maqsadiga xizmat qiladi va bu ko'plab iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy sohalardagi o'zgarishlarga bog'liq bo'ladi.

Metodist olim I.L.Bim ta'lim metodlarini o'qituvchi va o'quvchilar faoliyati, o'qitish hamda ta'lim berishda muayyan maqsadlarga erishish yo'li, usuli sifatida ta'riflab, ularning o'ziga xosliklarini ajratib ko'rsatadi. Mazkur metodlar bir-birini to'ldira oladi, chunki o'qituvchi va o'quvchi ayni bir ta'lim jarayonining ishtirokchilari sanalib, unda o'quvchi u yoki bu o'quv faoliyatini amalga oshiradi.

Ma'lumki, pedagogik texnologiya - bu butun o'qitish va bilimlarini o'zlashtirish jarayonida o'z oldiga ta'lim shakllarining samaradorligini oshirish vazifasini qo'yuvchi texnik hamda shaxs zaxiralari va ularning o'zaro aloqasini hisobga olib, bilimlarini yaratish, qo'llash va belgilashning tizimli uslubidir. Pedagogik texnologiya o'qitishga o'ziga xos bo'lgan yangicha yondashuv (innovatsiya)dan iborat bo'lib, o'yin usullarini ta'lim tizimi, dars jarayonida tatbiq etilishi muhim va samarali natija beradi. Yangi pedagogik texnologiyalarni maxsus maktab ta'lim tizimiga kiritish, tatbiq etish, qiziqarli usullardan foydalanish, o'zining samarasini bermokda. Inson xayotida og'zaki nutqning ahamiyatini, kar va zaif eshituvchi bolalar uni egallash imkoniyatini hisobga olgan holda, maxsus ta'lim jarayoni o'quvchilarni og'zaki nutqini muloqat quroli sifatida shakllantirish masalasini o'z oldiga maksad qilib qo'yadi[3].

Zero, interaktiv metodlar yangi pedagogik texnologiya usuli sanalib, o'quv materialini muayyan bilimlarga ega bulib, o'quvchilarni o'zlariga taalluqli ma'lumotni bu bilimlardan topish va nutqni rivoj-lantirishga asoslangan. Eshitish nuqsoni bo'lgan bolalar og'zaki nutg'ini muloqat quroli sifatida shakllantirishdan ilg'or pedagogik texnologiyalaridan foydalanish zarurati interaktiv usullarning samaradorligini, kerakli bilim va ko'nikmalar egallashda ahamiyatli ekanini dalillamokda.Ta'limni motivlash o'quv faoliyatini tashkil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. U tafakkur faollashishiga, tanqidiy mushoxada qilishga, nutqning rivojlanishiga, u yoki bu vazifani bajarishga qiziqish uyg'otadi. Eshitish nuqsoni bo'lgan bolalarning qiziqish va qobiliyatlarini faollashtirish, ularning yangi materialni o'rganishga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishda maqsadga erishishni ta'minlovchi ta'lim usullari kuchli motivlashtiruvchi omildir.Hozirgi vaqtda eshitish nuqsoni bo'lgan bolalarning nutqini o'zaro muloqotlar orqali rivojlantirishda shaxsiy munosabatlarni hisobga olgan holda o'qituvchi va o'quvchilar guruhi (o'qituvchi-o'quvchi, o'quvchi-

o'quvchi) faoliyat ko'rsatishlari zarurligi ma'lum[4]. Chunki guruhdagi faoliyatlar o'quvchi shaxsiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'zaro muloqot eshitish nuqsoni bo'lgan bolalarda fikr almashish va so'zlashuv malakasini shakllantirishga imkon yaratadi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar tallafuz malakasini shakllanishida, nutqiy rivojlanishni va nutqiy muloqotni amalga oshirishda interfaol usullarning ahamiyati katta. Ma'lumki, interfaol usullar ob'ektiv olamdagi inson amaliy faoliyatini shartli ravishda aks ettirishda, ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Interfaol usullar eshitish nuqsoni bo'lgan bolalar nutqini faollashtiradi va motivlashtiradi.

Interfaol usullarga asoslangan ta'lim o'quvchilarni uyushtiradi va bilim imkoniyatlarini kengaytirib, shaxs sifatida shakllantiradi. Interfaol usullar eshitishda nuqsoni bo'lgan bolaning erkin fikrlashi, suhbatdoshiga nimanidir aytishi, so'rashi, isbot qilishi, tushuntirishiga imkoniyat yaratadi. Dialogdan farkli ravishda, interfaol usullarimaga (motiv) va nima uchun (maqsad, sabab) kabi savollarga javob beradi, o'quvchilarning asosiy diqqatini suhbat mazmuniga qaratadi. O'quvchilar ta'lim jarayonida suhbatni boshlash, suhbatdoshi nutqini labidan, imo-ishoralardan o'qish, savollar berish, savollarga javob berish kabi malakalarni egallaydilar. Muloqotda yo'l qo'yilgan kamchiliklarni o'yin jarayonida emas, balki undan keyin muhokama qilish maqsadga muvofiqdir[2]. Bolalar nutqini rivojlantirish davomida mustaqil fikrlashga, izlanuvchanlikka va umumlashtirishga undovchi usullarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarni yangi material bilan tanishtirishda, oldin o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlashda, ularning so'z boyligini oshirish va tafakkurini rivojlantirishda interfaol usulardan foydalanish mumkin. O'quvchilarga individual yondoshib, mos topshiriq berish ularning qobiliyatini o'stirishni ta'minlaydi. O'quvchilar diqqatini topshiriqning eng muhim va murakkabroq jihatlariga qaratish, ularni belgilariga qiziqishlarini oshirish joiz. Bu ulardagi ijodkorlik hususiyatlarini rivojlantiradi. Ta'kidlash joizki, soddalik, bir xillik, hoxishsiz takrorlashlar bolalarni toliqtirib, befarq qilib qo'yadi. Interfaol usullarni qo'llash davomida «Kim tez bajaradi?» - deb faolliklarini oshirish ularda qiziqish uyg'otadi[1]. Shuningdek, topshiriqlarni bajarishda bolalar g'olib chiqish, boshqalardan orqada qolmaslik, ularni bajarishga qodir ekanini ko'rsatish hissi bilan harakat qiladilar. O'qituvchi o'quvchilarga topshiriq mohiyatini tushuntirishda og'zaki-daktil va imo-ishora nutqidan foydalanadi. Agar eshitish nuqsoni bo'lgan o'quvchi topshiriqni og'zaki nutq vositasida bayon etishga qiynalsa, imo-ishora yoki daktil nutqi vositasida bayon etadi, so'ng o'qituvchi o'quvchini vazifani

ogʻzaki nutq vositasida bajarishga undaydi. Ushbu usul maxsus maktab oʻquvchilarini mustaqil ijodiy ishlashga, oʻz fikrlarini erkin bayon qilishga undaydi hamda ogʻzaki, yozma nutqini rivojlantiradi.

Adabiyotlar

1. Богданова Т.Г. Сурдопсихология. – М.: Академия, 2002.
2. Poʻlatova P., Nurmuxamedova L., Sh. Amirsaidova Maxsus pedagogika - Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2014
3. Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушенным слухом. – М.: Просвещение, 1988. – 128 с
4. Леонгард Э.И. и др. Я не хочу молчать! – М.: Просвещение, 1990. – 112 с.
5. Леонгард Э.И., Самсонова Е.Г. Развитие речи детей с нарушенным слухом в семье. – М.: Просвещение, 1991. – 319 с.